

Adroddiad ar adolygiad ymarfer: Plentyn DS

Bwriad yr astudiaethau achos hyn yw tynnu sylw at broblemau'n ymwneud â gweithredu ymarferol; gan ddwyn ynghyd y ffactorau allweddol, yn enwedig mewn perthynas â gwaith aml-asiantaethol. Byddant yn helpu i roi ffactorau risg yn eu cyd-destun a gofyn cwestiynau ynghylch dulliau atal mewn sefyllfaoedd lle mae camdriniaeth, esgeulustod a niwed yn digwydd. Maent wedi'u crynhoi i helpu gyda'r broses hon, ond mae mwy o wybodaeth ar gael yn yr adroddiadau ar yr adolygiadau.

Cyd-destun a chefnidir yr adolygiad

Mae'r adolygiad ymarfer plant cryno a gyhoeddwyd gan Gyngor Sir Benfro ym mis Gorffennaf 2016 yn ymwneud â phlentyn ifanc a fu farw ym mis Rhagfyr 2011 pan oedd yn wyth oed ac yn cael ei addysgu gartref gan ei rieni. Roedd y plentyn yn byw gyda'i fam, ei dad a brawd neu chwaer hŷn.

Daeth yr archwiliad post-mortem i'r casgliad ei bod yn ymddangos bod y plentyn wedi bod yn dioddef o anaemia difrifol, annormaleddau deintyddol a gwaedlif meinwe meddal yn rhan isaf y coesau. Nid oedd unrhyw dystiolaeth o unrhyw fewnbwn meddygol mewn perthynas â'r dirywiad yn iechyd y plentyn.

Roedd y plentyn yn cael ei addysgu gartref ac nid oedd wedi bod mewn cysylltiad uniongyrchol ag unrhyw asiantaeth ers iddo fod yn 13 mis oed. Nid oedd y plentyn wedi'i gofrestru gyda'r awdurdod lleol yn y lle cyntaf fel plentyn a oedd yn cael ei addysgu gartref, lle roedd y teulu'n byw.

Ni chynhaliwyd adolygiad ymarfer ffurfiol hyd nes i ymchwiliad cyfiawnder troseddol ac adroddiad y crwner gael eu cwblhau.

Ym mis Tachwedd 2014, yn dilyn adolygiad manwl o'r achos, penderfynodd Gwasanaeth Eryl y Goron beidio â pharhau â'r achos gan ei fod yn teimlo nad oedd er budd y cyhoedd i eryl.

Daeth y cwesti'r mater hwn i ddyfarniad o gasgliad agored ar 29 Ionawr 2015.

Amgylchiadau'r unigolyn a'r heriau a oedd yn ei wynebu

Roedd y teulu'n byw mewn ardal wledig anghysbell ac yn ceisio osgoi cysylltiad ag awdurdodau; roedd y ddau riant yn ymgysylltu â gwasanaethau iechyd lleol, er nad oeddent yn awyddus iawn i wneud hynny. Er bod gwasanaethau mewn cysylltiad â'r rhieni, nid oedd y plant wedi cael cysylltiad ffurfiol ag asiantaethau allanol nac unrhyw gyfle i gael eu clywed. Hyd yn oed pan wnaed cysylltiad ffurfiol mewn perthynas â'u haddysg, heb ganiatâd y rhieni ac yn absenoldeb unrhyw honiadau, nid oedd gan yr awdurdodau unrhyw hawl gyfreithiol i fynnu gweld y plant.

Beth ddigwyddodd?

Rhwng mis Gorffennaf 2003 a mis Gorffennaf 2004, cafodd y plentyn bob imiwneiddiad priodol, gan gynnwys MMR, a chafodd archwiliadau ac ymweliadau iechyd eu cynnal yn foddhaol. Cafodd yr archwiliad datblygiadol tair blynedd ei wrthod gan y rhieni yn 2006 ac, er i'r apwyntiad gael ei ailgynnig, nid oedd y rhieni eisiau unrhyw gysylltiad pellach.

Roedd y plentyn yn cael ei addysgu gartref ac nid oedd wedi bod mewn cysylltiad uniongyrchol ag unrhyw asiantaeth ers iddo fod yn 13 mis oed. Nid oedd y plentyn wedi'i gofrestru gyda'r awdurdod lleol yn y lle cyntaf fel plentyn a oedd yn cael ei addysgu gartref, lle roedd y teulu'n byw.

Daeth cyfarwyddiaeth addysg yr awdurdod lleol yn ymwybodol o'r teulu gyntaf ym mis Mehefin 2010, ar ôl i bennaeth mewn ysgol mewn ail awdurdod lleol gysylltu â'r gyfarwyddiaeth addysg i roi gwybod iddi am deulu â dau o blant yn cael eu haddysgu gartref.

Gan nad oedd y plant ar y gronfa ddata addysg ddewisol yn y cartref, clustnododd rheolwr y gwasanaeth cymorth i ddisgyblion ddau swyddog cymorth disgyblion i ymweld â chartref y teulu i wirio cyd-destun y ddarpariaeth addysg. Mae hwn yn arfer cyffredin sy'n ymwneud â phroses yr awdurdod lleol mewn perthynas ag addysg ddewisol yn y cartref. Cynhaliwyd yr ymweliad cartref ddechrau mis Gorffennaf 2010, ond gwrthodwyd mynediad i'r cartref i'r ddau swyddog, gyda'r tad yn dweud nad oedd y teulu'n dymuno ymgysylltu â'r awdurdod lleol mewn unrhyw ffordd.

Rhwng mis Awst 2010 a mis Hydref 2011, aeth y gyfarwyddiaeth addysg ati i barhau i geisio sefydlu cyswllt ystyrlon â'r teulu. Fodd bynnag, bu pob ymdrech i gyfathrebu â'r teulu'n aflwyddiannus.

Ym mis Rhagfyr 2011, yn dilyn cais am ambiwlans i gartref y teulu, cafwyd y plentyn yn anymwybodol ac, wedi hynny, bu farw yn yr ysbyty.

Daeth yr archwiliad post-mortem i'r casgliad ei bod yn ymddangos bod y plentyn wedi bod yn dioddef o anaemia difrifol, annormaleddau deintyddol a gwaedlif meinwe meddal yn rhan isaf y coesau. Nid oedd unrhyw dystiolaeth o unrhyw fewnbwn meddygol mewn perthynas â'r dirywiad yn iechyd y plentyn.

Pam y digwyddodd?

Mae gan rieni hawl i addysgu eu plentyn gartref, cyn belled â'u bod yn bodloni'r gofynion o dan Adran 7 o Ddeddf Addysg 1996. Mae'r adran hon yn gosod dyletswydd ar y rhiant i sicrhau bod ei blentyn yn derbyn addysg lawn amser effeithlon sy'n addas i'w oedran a'i allu, naill ai trwy bresenoldeb rheolaidd yn yr ysgol neu fel arall.

O dan Adran 437 o Ddeddf Addysg 1996, mae gan yr awdurdod lleol ddyletswydd gyfreithiol i ymyrryd os oes ganddo bryderon, o ba ffynonellau bynnag, ynghylch unrhyw agwedd ar ddarpariaeth yn y cartref. Fodd bynnag, nid oes gan yr awdurdod yr hawl i fynnu gweld addysg yn y cartref, ac efallai na fydd rhai rhieni'n teimlo'n gyfforddus yn gadael i swyddog addysg gael mynediad at eu plentyn neu i gartref y teulu. Os bydd rhiant yn dewis peidio â gadael i swyddog addysg gael mynediad at y teulu neu i'w gartref, nid yw hyn ynddo'i hun yn sail i bryderu ynghylch y ddarpariaeth addysgol.

Mae'r canllawiau'n nodi'n glir os oes yna honiad neu adroddiad o esgeulustod lle mae pryderon ynghylch lles y plentyn, rhaid cynnal asesiad cychwynnol a gwneud ymholiadau o dan Adran 47, naill ai gan

y gwasanaethau cymdeithasol neu ar y cyd gyda'r heddlu os credir bod yr esgeulustod yn ddirifol. Os nad oes unrhyw bryderon diogelu uniongyrchol, mae atgyfeiriad 'plentyn mewn angen' yn gofyn am ganiatâd rhieni er mwyn cynnal asesiad.

Ni ddigwyddodd hyn mewn perthynas â'r plentyn hwn gan nad oedd gan yr ymarferwyr hynny a oedd yn ymwybodol o'r plant yn y teulu unrhyw reswm i amau bod y plentyn yn wynebu risg o niwed neu'n debygol o fod yn dioddef o ganlyniad i esgeulustod. Roedd yr ymarferwyr a oedd yn ymwneud â'r teulu'n canolbwyntio ar anghenion iechyd y rhieni. Yr unig ymarferwyr gofal plant a ymwelodd â'r cartref oedd y rhai a oedd yn ymwneud â'r trefniadau addysg ddewisol yn y cartref. Ni chawsant fynediad i'r cartref, felly ni welsant y plentyn.

Nid oedd unrhyw ymarferwyr iechyd, addysg na gofal iechyd wedi gweld y plentyn ers iddo fod yn 13 mis oed, pan gafodd ei imiwneiddiadau plentyndod. Ar yr adeg honno, ni nodwyd unrhyw bryderon. Roedd yn ymddangos yn blentyn normal ac iach. Ni chafwyd unrhyw gyfle arall i asesu ei iechyd. Mae'n ymddangos bod cyngor ynglŷn â deiet a maetheg yn ystod cysylltiad blaenorol mewn perthynas â dewis y teulu i gael deiet llysiuol caeth wedi cael ei gydnabod. Ni ofynnodd y rhieni am unrhyw help meddygol arall ar gyfer eu plentyn gan nad oeddent yn teimlo bod ei angen.

Pe bai'r plentyn wedi cael ei weld gan weithiwr gofal plant neu iechyd proffesiynol yn ystod cyfnodau diweddarach ei fywyd, mae'n bosibl y byddai wedi sylwi bod ganddo broblemau iechyd nad oedd y rhieni'n gofyn am help priodol mewn perthynas â nhw, yn enwedig ei iechyd deintyddol a'i goesau poenus. Trwy fethu â chael cyngor a chymorth o'r fath ar gyfer eu plentyn, gellid dadlau y byddai'r trothwy esgeulustod wedi'i gyrraedd a gallai unrhyw ddiffyg cydweithrediad gan y rhieni ar ôl i bryder gael ei godi fod wedi'i drin o dan y gweithdrefnau amddiffyn plant.

Yn yr achos hwn, parhaodd y teulu i ynysu eu hunain oddi wrth wasanaethau cyffredinol prif ffrwd. Roedden nhw'n byw mewn cymuned anghysbell, ac fe ddewisodd nhw fabwysiadu ffordd breifat ac ynysig o fyw a oedd yn cynnwys addysgu eu plant gartref. Nid yw hynny'n golygu bod y plant yn wynebu risg o niwed. Nid yw peidio gweld plant drwy eu defnydd o wasanaethau cyffredinol yn golygu o reidwydd bod rhywbeth o'i le. Roedd angen deall dynameg teulu'r plentyn er mwyn deall a oedd y plant yn wynebu unrhyw risgiau.

Argymhellion yr adroddiad

1. Dylid ysgrifennu at Lywodraeth Cymru yn gofyn am i newidiadau gael eu gwneud i'r ddeddfwriaeth a'r canllawiau statudol ar blant sy'n derbyn addysg ddewisol yn y cartref i ymgorffori gofyniad i rieni a gwarcheidwaid gofrestru pob plentyn o'r fath gyda'r awdurdod lleol yn flynyddol. Yn ogystal, dylai pob plentyn o'r fath gael ei weld a dylid siarad â nhw a chofnodi ei safbwyntiau a'i ddymuniadau yn flynyddol. Dylai'r ddeddfwriaeth nodi bod rhaid i'r wybodaeth a gedwir gael ei rhannu gyda meddyg teulu'r teulu a gweithwyr proffesiynol perthnasol eraill.
2. Dylai Bwrdd Diogelu Plant Canolbarth a Gorllewin Cymru (CYSUR) ddatblygu protocol aml-asiantaethol rhanbarthol ar gyfer diogelu plant sy'n cael eu haddysgu gartref, gan ymgorffori'r elfennau allweddol canlynol:
  - amlinellu gweithdrefnau ar gyfer nodi'r plant hynny sy'n cael eu haddysgu gartref
  - disgrifio'r lefelau o gymorth a chynghor sydd ar gael gan weithwyr proffesiynol i rieni/gofalwyr a phlant a phobl ifanc sy'n ystyried addysgu eu plentyn/plant gartref neu sydd eisoes yn gwneud hynny
  - sicrhau bod gan bob gweithiwr proffesiynol sy'n ymwneud â'r teulu y sgiliau angenrheidiol i adnabod pryderon diogelu.
3. Dylid ysgrifennu at y Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol i sicrhau bod hyfforddiant cyson ar gael i bob ymarferydd sy'n gweithio gyda phlant, oedolion a theuluoedd ar oblygiadau'r canllawiau newydd ar Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 i sicrhau bod asesiadau ar unigolion yn ystyried cyd-destun ehangach y teulu hefyd, gan gynnwys yr effaith ar rianta ac anghenion gofalwyr.
4. Dylai CYSUR adolygu'r ddarpariaeth hyfforddiant aml-asiantaethol ac ymarfer sy'n helpu ymarferwyr i wybod sut i ymdrin â theuluoedd heriol, cymhleth sy'n gwrthwynebu cyswllt a sicrhau bod yna dystiolaeth o gymorth rheoli proffesiynol.

Dyfyniad Rhodes White, G. (2016) *Concise child practice review: re: CYSUR 2/2015*. [Sir Benfro]: Bwrdd Diogelu Plant Canolbarth a Gorllewin Cymru (CYSUR).